

Д.В. Ємельянова

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО АНАЛІЗУ СТРУКТУРИ ШКІЛЬНИХ ПІДРУЧНИКІВ ТА ПОСІБНИКІВ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Аналіз педагогічної літератури засвідчує, що проблема професійної підготовки майбутніх педагогів є предметом дослідження багатьох учених. [1,2,3,4]. Метою професійної підготовки майбутнього вчителя є практичне оволодіння всіма видами професійної діяльності: діагностувальною, орієнтовно-прогностичною, конструктивно-проектувальною, інформаційно-пояснювальною, комунікативно-стимулюючою, аналітико-оцінною, дослідно-творчою [4]. Особливої уваги заслуговує питання про навички розробки та подання навчальної інформації, оскільки функціональна характеристика самої педагогіки зводиться до розуміння закономірностей у процесі інформаційної діяльності: прийому, обробки, зберігання, передавання інформації та знань.

На сьогодні професійна кваліфікація вчителів полягає в умінні будувати інформаційні моделі, у володінні знаннями й уміннями, які забезпечують виконання творчих дій щодо інформаційного конструювання процесу навчання [5]. Сучасним учителям необхідно вміти здійснювати логічний аналіз навчального матеріалу, “інформаційне конструювання”.

Як зазначено в роботі [6] “структурування – це процес оформлення соціальної взаємодії у просторово-часову системність”. За своїм змістом конструювання є людською дією, яка розгортається у просторі-часі й набуває форми своєї присутності. Завдяки конструюванню дія стає соціальною реальністю, що інтерпретується як наочно присутня, відтворювальна і трансформована інформація. Часовий аспект конструювання – розгортання дії в послідовність, а просторовий аспект конструювання – сумісництво, взаєморозташованість дій.

У психологічному словнику конструювання тлумачиться як “стратегія організації розрізненої інформації у процесі її запам’ятовування, унаслідок якої елементи матеріалу, що запам’ятовуються, пов’язуються за змістом у цілісну групу або декілька таких груп” [7].

Під професійно-педагогічною підготовкою студентів до конструювання навчальної інформації в дидактичному процесі загальноосвітньої школи ми розуміємо формування вмінь студентів працювати з інформацією, обробляти її й адаптувати до навчальних умов, а також усвідомлювати свою професійну роль щодо необхідності цих умінь і наявності професійно значущих якостей. Тому теоретико-методологічні й методичні засади професійно-педагогічної підготовки вчителя в дидактичному навчальному закладі необхідно спрямувати на формування дій щодо інформаційного конструювання. Окрім цього потребує вирішення й проблема визначення обсягу наукової й навчальної інформації, розробки способів конструювання та різних форм подання навчальної інформації в дидактичному процесі загальноосвітньої школи.

Застосування терміну “конструювання” у професійно-педагогічній діяльності припускає побудову викладачем навчальної інформації, яку пропонують учням. Коли учень самостійно здобуває знання з різноманітних джерел, він сам конструє (відбирає, певним чином упорядковує) та засвоює інформацію, необхідну для вирішення поставленого викладачем “Наука і освіта”, № 7-8, 2005

навчально-пізнавального завдання, користуючись при цьому відповідними засобами та методами навчання.

На нашу думку, процес підготовки майбутніх учителів до конструювання навчальної інформації значно підвищиться, якщо забезпечити реалізацію таких педагогічних умов: осмислення своєї професійної ролі як педагога щодо конструювання навчальної інформації в дидактичному процесі загальноосвітньої школи; наявність професійно значущих якостей і властивостей; професійна обізнаність щодо способів конструювання й форм подання навчальної інформації в дидактичному процесі загальноосвітньої школи; оволодіння вмінням конструювати навчальну інформацію в дидактичному процесі загальноосвітньої школи.

Вивчення англійської мови набуває в Україні все більшої популярності, і це стосується широких верств населення, починаючи з дошкільного віку й закінчуючи дорослими людьми, що пов’язано з розвитком ділової активності в нашій державі. Як кожна система, система навчання іноземної мови має свої компоненти. Основними серед них є ті, що якнайповніше забезпечують реалізацію самої системи, залучаючи для цього раціональні та оптимальні способи. До таких компонентів, характерних для кожної освітньої системи, належать учитель, підручник, учень. Саме вони і є основними механізмами реалізації системи й водночас показниками її ефективності. Можна стверджувати, що ефективність системи навчання значною мірою залежить від змісту роботи вчителя, діяльності учня і підручника, який певною мірою є своєрідним акумулятором взаємної співпраці згаданих суб’єктів навчання. Тому важливою проблемою є вибір якісної сучасної навчальної літератури: підручників, навчально-методичних комплексів, посібників для швидкого й якісного оволодіння англійською мовою, оскільки підручники є основним засобом і компонентом системи навчання. Уміння аналізувати підручники й навчально-методичні комплекси з іноземної мови є невід’ємною складовою фахової підготовки вчителя іноземної мови, студента педвузу, молодого науковця.

Структура підручників з іноземних мов для учнів середніх навчальних закладів має свої особливості. У підручнику з іноземної мови не можливо конструювати зміст за такими видами знань, як закони або теорії, тому що предмет «Іноземна мова» в загальноосвітній середній школі, по-перше, не є теоретичним, а по-друге, основною його метою у школі є не оволодіння сумою знань, а опанування комунікативною компетенцією, тобто навичками, уміннями та стратегіями як засобами спілкування. Тому особливо важливим в підручнику з іноземної мови є наявність комунікативного компоненту. Отже, структура підручника з іноземної мови повинна враховувати особливості навчання іноземної мови за комунікативним підходом, тобто комунікативно-орієнтованого навчання іноземних мов.

Підручники, підготовлені в Україні або в Росії, здебільшого не відповідають сучасним методичним вимогам, зокрема вимогам комунікативного підходу до викладання, оскільки переважно являють собою набір текстів і вправ, більшість з яких носить мовний, а не мовленнєвий характер.

Вимоги до володіння іноземною мовою можна звести до п'яти основних рівнів: спілкування, розуміння культури іншої країни, здобування інформації через міжпредметні зв'язки, порівняння мов і культур що вивчаються, участь в позакласному та позашкільному спілкуванні.

У роботі [8] запропоновано схему аналізу сучасного підручника з іноземних мов, яка має подвійну мету. По-перше, це фактичний аналіз, що базується на вивченні об'єктивних критеріїв, які відрізняють один метод навчання від іншого. По-друге, це оцінка можливостей підручника в реальній практиці навчання. Схема подається у вигляді матриці (grille), де згруповано 5 окремих матриць за такими аспектами аналізу: матеріальна презентація, допоміжні засоби навчання, мовний зміст, понятійний (тематичний) зміст, тексти та оцінювання.

Паралельне заповнення двох частин схеми - фактичного опису та суб'єктивної оцінки, – як вважають автори, дозволить здійснити кваліфікований, повний та наочний аналіз підручника, його структури.

У першій матриці дана схема аналізу структури сучасного підручника з іноземних мов. Урок представлено як дидактичну одиницю. Фактичний опис структури підручника містить формальний зміст: наявність циклів уроків, уроків-повторення, кількість циклів та уроків у кожному циклі, навчальний час кожного уроку, комплексу засобів навчання та джерел інформації, наявність вказівників, таблиць. Суб'єктивна оцінка виявляє тип організації (граматична, понятійна, тематична, ситуативна, еkleктична), засіб просування вперед (лінійний, у вигляді спіралей, цілеспрямований, видовмінний, а також визначає базовий освітній проект (метод чи майстерність викладача).

Як приклад аналізу структури підручників з англійської мови та структурування навчальної інформації у викладанні англійської мови в [8] обрано навчально-методичний комплекс (НМК) *Cambridge English Worldwide*, який набув популярності в нашій країні. Цей комплекс є моделлю процесу навчання, яка орієнтована на систему навчання учнів спілкуванню англійською мовою, що відповідає сучасному соціальному замовленню.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Абдулина О.А.* Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования. Для пед. спец. высш. учебн. завед. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Просвещение, 1990. – 141 с.
2. *Богданова И.М.* Формирование профессионально-педагогической готовности будущих учителей к компьютерному образованию школьников: Дисс... канд. пед. наук: 13.00.01 / Од. гос. пед. ин-т. – Одесса, 1989. – 157 с.
3. *Подласный И.П.* Педагогика. Новый курс. Книга 1. – М.: Владос. 1999. – 576 с.
4. *Харламов И.Ф.* Педагогика. Учебн. пособие. - 4-е издание, перераб. и доп. – М., 1999, - С. 476
5. *Медведева А.С.* Деякі аспекти навчальної інформації // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. /Зб. наук. пр. – Рівне, 2000. - Вип. 12.-ч., III. - С. 292-293.

НМК *"Cambridge English Worldwide"* (CWEw) призначається для учнів 10-16 років, які починають вивчати англійську мову. Він охоплює шість рівнів навчання (від "CWEw Starter" до "CWEw 5"), кожен з яких розрахований на 40-60 годин роботи з учнями у класі. Позитивним є те, що компоненти комплексу мають рухому структуру, за рахунок чого курс навчання може бути скорочений чи розширений.

НМК для кожного з рівнів навчання включає: книжку для учня, робочий зошит, посібник з касетою для навчання аудіювання й говоріння, книжку для вчителя, касети для використання на уроці.

НМК охоплює основні компоненти змісту навчання: мовний, мовленнєвий матеріал, теми, проблеми, ситуації спілкування, організацію спілкування, інтеграцію країнознавчого та соціокультурного аспектів і надає широкі можливості для досягнення освітньої, виховної та розвиваючої цілей навчання. Вищезазначені цілі навчання іноземної мови реалізуються на базі конкретних взаємопов'язаних навчальних завдань, які, з одного боку, готують учнів до спілкування, а з другого, – забезпечують умови для комунікації, контроль і самоконтроль.

Як свідчать результати опитування й перевірки можливостей спілкування учнів, використання НМК CWEw як додаткового навчального матеріалу до вітчизняних підручників з англійської мови викликає інтерес в учнів і сприяє покращенню рівня підготовки до комунікативної діяльності, що досягається завдяки чіткій структурі організації спілкування в матеріалі підручника на підставі взаємопов'язаних видів мовленнєвої діяльності: говоріння, аудіювання, читання, письма. Особливу привабливість для учнів має зовнішнє оформлення елементів комплексу й висока якість аудитивних матеріалів. Наведені в НМК малюнки, фотографії, схеми тощо сприяють активній роботі.

Отже, проведений аналіз сучасної літератури стосовно структури підручників і навчальних комплексів з іноземної мови може бути використаний студентами – старшокурсниками педагогічних вузів у виборі навчальної літератури, націленої на комунікативно-орієнтоване навчання

чання і виховання в закладах освіти. /Зб. наук. пр. – Рівне, 2000. - Вип. 12.-ч., III. - С. 292-293.

6. *Фридман Л.М.* О некоторых методологических вопросах моделирования и математизации психологии // Вопросы психологии. – 1974. - №5. – С. 3-13.

7. *Семенюк Э.П.* Информация, кодирование, коммуникация в науке // НТИ. – Серия 2. - №1. - С.1-9.

8. *Шерстюк О.М.* Як аналізувати сучасний підручник // Іноземна мова. – 1997. №2. – 65 с.

9. *Ніколаєва С.Ю.* Рецензія на навчально-методичний комплекс з англійської мови „Cambridge English Worlde” (CWEw) // Іноземні мови. – 2001. - №2. – 58 с.

Подано до редакції 10.11.05

РЕЗЮМЕ

Стаття посвячена проблемі професійної підготовки майбутніх учителів до аналізу структури підручників та навчально-методичних комплексів по англійському мові для учнів середніх навчальних закладів. Проаналізовані особливості структури підручників по іноземній мові з урахуванням комуні-

кативно-орієнтованого навчання іноземними мовами в загальноосвітніх школах. На прикладі аналізу структури підручників по англійській мові та структуризації навчальної інформації наведено рецензію на навчально-методичний комплекс „Cambridge English Worldwide”.

SUMMARY

The article deals with professional training of future teachers for structural analysis of textbooks and teaching methodological sets in the English language for pupils of secondary schools. We analyse the particularities of structures of some English textbooks considering com-

municative-oriented teaching of the English language in comprehensive schools. As an example of structural analysis of English textbooks and teaching information we supply a review of a teaching-mythological set „Cambridge English Worldwide”.

Науковий керівник: д. пед. н., проф. І.М. Богданова.
